

Aidan Chambers

27. 12. 1934 – 11. 5. 2025

Angleškega pisatelja mladinske književnosti Aidana Chambersa sem srečala dvakrat in ob vesti, da je 11. maja letos umrl, sem se zavedala, kako globok vtis je naredil name na obeh dogodkih. Prvič je bilo to na 25. kongresu IBBY v Groningenu na Nizozemskem, avgusta 1996, ko je z referatom z naslovom *Ustvarjanje bralcev* želel »zbrane spomniti na stare zgodbe in preproste resnice, saj v obremenjenem, napetem vsakdanu kaj radi nanje pozabljamo mi starejši, kaj šele mladi.« Ta referat, ki poudarja pomen vrednotenja knjig za mlade, upoštevanje mladih bralcev, srečanja ustvarjalcev in pogovore z njimi, tudi pomen glasnega branja in to, da morajo imeti mladi čas za branje v šoli, je bil še isto leto v prevodu objavljen v reviji *Otrok in knjiga*.¹ Drugič pa sem Aidana Chambersa doživela na 28. kongresu IBBY v švicarskem Baslu konec septembra 2002, ko je prejel Andersenovo nagrado za svoj življenjski opus mladinske književnosti. V govoru ob sprejemu te prestižne mednarodne nagrade je poudaril, kako globoko sta ga Ana Frank in njen dnevnik navdušila in vplivala nanj. Zaključil je z besedami, »da je zanj pisanje in branje literature moralna, malodane verska zadeva, saj z literaturo lahko dosežemo najvišjo možno stopnjo nesebične samozavesti in neustrašnega, bistrega in predvsem domišljenega razumevanja življenja.«

Aidan Chambers je bil nagrajen s številnimi nagradami za literaturo, promocijo branja in pedagoško delo, samo za roman *Postcards from No Man's Land* (1999) je prejel dve prestižni nagradi, Carnegie Medal in Michael L. Printz Award, zato je nenavadno, da nobeno njegovo delo ni prevedeno v slovenščino, kar lahko razumemo kot boleče zamudništvo.

Aidan Chambers se je rodil leta 1934 v Leigh-on-Sea v grofiji Essex. Njegovo otroštvo ni potekalo v bralno spodbudnem okolju, v domači hiši je bilo poleg Biblije le nekaj knjig, menda je imel težave z govorom in branjem vse do devetega leta. Svoje prve korake v svet literature je naredil s pomočjo redkih prijateljev in učiteljev, predvsem pa sam, z veliko samodiscipline in neustavljive radovednosti. Izobraževal se je za učitelja, toda po služenju v mornarici je bil najprej šest let duhovnik v anglikanski cerkvi, v skupnosti, kjer je poučeval in pisal pedagoške članke, leta 1968 pa je zapustil duhovništvo in se povsem posvetil poučevanju ter pisanju. Elemente njegove biografije in izkušnje iz obdobja otroštva ter odrasčanja zasledimo v njegovih mladinskih delih; izstopajo namreč občutki osamljenosti in iskanja samega sebe, pomen prijateljstva in iskrenih odnosov, pa tudi sprejemanje, vpliv dobrih učiteljev in vloga knjig, branja, knjižnic idr.

1 Chambers, A. (1996). Ustvarjanje bralcev. *Otrok in knjiga*, 42, 64–70.

Chambersova bibliografija je obsežna, obsega literarna besedila za otroke, kratke zgodbe za mlade in odrasle bralce, dramska besedila za radio in gledališče, toda daleč najbolj dovršeni in pomembni so njegovi mladinski romani, crossover romani, ki so vznemirljivi tako za mlade kot za odrasle bralce. Njegov najbolj znan opus je šestdelna serija romanov *The Dance Sequence*, v kateri je tudi roman *Dance on My Grave* (1982), po katerem je leta 2020 francoski režiser François Ozon posnel film *Poletje 85* (*Summer of 85 oz. Été 85*). V Sloveniji poznamo film, nimamo pa v slovenščini tega romana, ki velja za enega prvih romanov za mlade, ki homoseksualno ljubezen prikazujejo iskreno, kompleksno in brez kaznovalne moralistične note, z umetniško integriteto in spoštovanjem do mladih bralcev. Chambersova najbolj znana dela so: *Cycle Smash* (1967), *Marle* (1968), *Snake River* (1975), *Breaktime* (1978), *Now I Know* (1987), *The Toll Bridge* (1992), *Postcards from No Man's Land* (1999), *This is All: The Pillow Book of Cordelia Kenn* (2005), *Dying to Know You* (2012). Gre za dela, ki so formalno in tematsko izjemno zahtevna, avtor v njih predstavlja notranjo raznolikost mladostniškega doživljanja sveta, vprašanja identitete, spolnosti, družbenih pritiskov in iskanja smisla. Včasih je izzivalen, pogosto provokativen, a vedno iskren; Chambers ne poučuje, temveč prisluhne mladim in njihovim problemom. Tudi Andersenova žirija je izrekla priznanje njegovim literarnim sposobnostim, obvladovanju različnih pripovednih tehnik in skrbni izbiri tem v svetu mladih odraslih: »Njegovo pisanje kaže jasno razumevanje mladostniškega uma, v vsaki zgodbi s povsem resničnimi liki je napetost. Knjige Aidana Chambersa so namenjene najstniškim bralcem, ki uživajo v poglobljenem razumevanju življenja.«

Poleg pisanja je Chambers pustil močan pečat tudi kot urednik in založnik. Z ženo Nancy Chambers je ustanovil založbo Thimble Press in več kot tri desetletja izdajal revijo *Signal: Approaches to Children's Books*, eno najpomembnejših strokovnih publikacij na tem področju. Za njo sta leta 1982 dobila nagrado Eleanor Farjeon Award for Outstanding Services to Children's Books. Chambers je kot mentor, predavatelj in esejist neutrudno spodbujal strokovno refleksijo o branju, pomenu literarne vzgoje in vlogi mladinske literature v sodobni družbi in s tem bistveno prispeval k razvoju literarne teorije in kritike mladinske književnosti. Poudarjal je, da branje ni le individualno dejanje, temveč kulturni in etični prostor srečevanja; pravo branje torej nastane šele v pogovoru in le bralci ustvarjamo bralce. Iz tega prepričanja je izhajal tudi njegov znameniti "Tell Me" pristop k literarni interpretaciji², ki še danes vpliva na našo pedagoško prakso. Njegova esejistična dela *The Reluctant Reader* (1969), *Introducing Books to Children* (1973, 1983), *Booktalk: occasional writing on literature and children* (1985), *The Reading Environment* (1991) idr. so temeljna za vse, ki se ukvarjamo z literarno vzgojo, branjem in dialogom o knjigah. Za izjemne zasluge v književnosti je britanska kraljica leta 2011 Chambersu podelila odlikovanje CBE (Commander of the Order of the British Empire).

Skromni zapis na Aidanu Chambersu zaključujem z globokim spoštovanjem in občudovanjem njegovega ustvarjalnega dela na področju literature, promocije branja, »ustvarjanja bralcev«. Nekje v svojem romanu *Postcards from No Man's Land* je zapisal: »Resnična ljubezen je opazovati drugega človeka in biti opazovan s popolno pozornostjo ... in vsa umetnost je ljubezen, saj je vsa umetnost v resnici pozorno opazovanje« in tudi to sijajno pozitivno misel: »In v kratkih trenutkih je življenje lahko popolno.«

■ TILKA JAMNIK

2 Več o tem pristopu najdete na povezavi <https://www.cheltenhamfestivals.org/our-projects/reading-teachers-reading-pupils/tell-me-pedagogy>